

25.2.2020

פורום מנהלי אוספי מפות – סיכום פגישה בתל אביב

נוכחים

הדס עתיקאי – אונ' חיפה

מיכל אילני – מח' קטלוג בן גוריון

אריאל תשבי – אוסף מפות מוזיאון ישראל

חיים סרברו – לשעבר מנכ"ל מפ"י ומפקד יחידת המיפוי צה"ל

אמנון דור – אספן פרטי

יובב גת – ארכיון צה"ל

פרופ' ריכב רובין

אורן רז – למ"ס

גיא זמו – ארכיון מפות ציוני

נטע גינדי סיוון – מפרית מפות אונ' ת"א

קרינה דוקט ברנדט – ספרית מפות הר הצופים (אונ' עברית)

אלון מרגלית, שלום טרמיצ'י – מכללת תל חי מסד נתונים קרטוגרפי

ICA Prof. Vit Vosenilek , Prof. Georg Gartner , Dr. Thomas Schulz - נציגי האיגוד הכרטוגרפי הבין-לאומי

ביום ה' 20 בפברואר 2020 נערכה פגישה שניה של פורום מנהלי ומנהלות אוספי מפות בישראל.

1. הפגישה נערכה ביוזמת אורן רז (למ"ס) ובשולי הכנס השנתי של האגודה הכרטוגרפית הישראלית.
2. סקירה של פורפ רובין: כמשתמש במפות עתיקות, קיימות שתי בעיות: 1- כל אוסף עובד לבד ועצמאית
2- מנהלי האוספים לבד- כל אחד מטיל על עצמו להמציא את שיטת הקטלוג, הסריקה וההנגשה. שיתוף פעולה ייתן את הנקודות הבאות: א- לדעת מה המצאי בכל האוספים, רשימת מלאי ב'- מניעת כפילות בקטלוג ג'- סריקת מפות דיגיטלית ללא כפל סריקות (ULI קטלוג אוניברסיטאי ארצי) ALMA ד'- מתן גישה אינטרנטית למפות
3. בפתח הישיבה שמענו שלוש סקירות מאורחים מחו"ל מהאיגוד הכרטוגרפי הבין-לאומי שהגיעו בהזמנת האגודה הכרטוגרפית הישראלית. הם תיארו את מהלכי שיתוף הפעולה בין ספריות שונות בארצותיהם

ואת הקשיים הכרוכים בכך ונוסף לכך התייחסו גם לחשיבות השימוש ב-GIS כחלק מהטיפול באוספי מפות.

4. Dr. Thomas Schulz - מזכיר וגזבר האגודה הכרטוגרפית הבינ"ל, לשעבר נשיא האגודה הכרטוגרפית השוויצרית: מסכים עם 4 הנקודות של פרופ' רובין. בשוויץ הכינו קטלוג מפות על בסיס ALMA, והספריות מחוברות אליו. קיימת בעיה בהשאלה. יש ספרייה אחת מרכזית, והיא צריכה לקחת על עצמה לנהל את הנושא. בד"כ זו הספרייה הגדולה והמרכזית ביותר (בשוויץ- הספרייה המרכזית בציריך) והם גם קיבלו תקציב לנושא. הם אלו שניהלו את הפורטל ואספו את המשתתפים. עדין אין פורטל כולל והפורטל הגיאוגרפי עדיין חלקי.
5. Prof. Georg Gartner - נשיא לשעבר של האגודה הכרטוגרפית הבינ"ל: יש הרבה משתתפים בייצור מידע גיאוגרפי. למשתמש קשה למצוא מידע דרך הסוכנויות הפרטיות. כל מי שמייצר מידע גיאוגרפי חייב לעמוד בסטנדרט INSPIRE. באוסטריה קיימת גישה של down-Top. 1- חייבים להסכים על בעיות טכניות (לא קל, אך בר השגה) יש סטנדרטים בינ"ל וניתן למצוא את הטכניקה. 2- שאלות שצריך לשאול- מה המדיניות? האם בכלל מעוניינים בפורטל כזה? כמה ממנו יהיה מוגש, למי נותנים לגשת לנתונים שלך? מהו הממשק שישמש לניהול המערכת?
6. Prof. Vit Vosenilek - סגן-נשיא באגודה הכרטוגרפית הבינ"ל: סטנדרט INSPIRE לניהול מטה דאטה של מידע גיאוגרפי. צריך לקבוע מי אחראי על מה. גם המידע העדכני ביותר יהפוך בסופו של דבר להיסטורי. מפות היסטוריות הן בנייר. צריך לסרוק ולקטלג אותן. צריך לחשוב גם מה עושים עם מפות חדשות, איך לשמור אותן- שכבות עם סימבולוגיה או תמונה של ספר? בצ'כיה המצב שונה בין התוצרים. מפות נייר נשמרות במרכז המיפוי הלאומי בארכיון מפות טופוגרפיות 1:10000 ועד 1:1000000 ומפות קדסטר מתקופת המונרכיה האוסטרית. מפות נושאיות ואטלסים ומפות VR ואנימציה, פורטלים אינטרנטיים- שם כל מוסד עושה משהו אחר ואין הסכמה בין הסוגים השונים של היצרנים על מה לשמור ועל מה להגן ולאחסן.
7. מעבר לדברים כלליים ומעניינים, נראה שראוי להביא בחשבון את דברי האורח משוויץ שבסופו של דבר אחת הספריות צריכה לקחת את ההובלה ולנסח את מסגרת הכללים שיהפכו לשיטת העבודה של כל הספריות המשתפות פעולה. הנציג האוסטרי חיווה את דעתו שפעילות מוצלחת נעשית – Top-Down.
8. במהלך הדיון שהתפתח לאחר מכן עלו שאלות שונות בדבר מטרות שהפורום יכול וצריך להציג בפניו, בבחינת מה היינו רוצים שיקרה בעולם אידיאלי בתחומי שיתוף הפעולה, הקיטלוג, הדיגיטציה וההנגשה לציבור. מטבע הדברים חלק מהמטרות מוסכמות וחלקן שנויות במחלוקת; חלקן נראות אפשריות וחלקן נראות רחוקות למדי.
9. הפגישה הבאה תיערך במפ"י בהזמנת דוד גלידאי, לאחריה תיערך פגישה נוספת בספריית האוניברסיטה העברית בהר הצופים ביוזמת קרינה דוקס-ברנדט.
10. להלן מסמך המהווה טיוטה להערות ולתוספות. הכוונה היא שקווים מנחים אלה יהפכו לאחר הערות והשלמות של כלל משתפי הפורום למסמך העבודה שינחה את שיתוף הפעולה בין האוספים.

קווים מנחים לשיתוף פעולה בין מוסדי של אוספי המפות בישראל:

א. רקע כללי:

1. בספריות האוניברסיטאיות, במכללות ובמוסדות ציבור אחרים קיימים אוספים של מפות ותצלומי אויר.
 2. המטרה היא להביא לשיתוף פעולה בין אוספים אלה על מנת לשפר את שיטות האיסוף, המיון והקיטלוג, לייעל את הדיגיטציה וההנגשה לציבור ולקדם את מעמדם של אוספים אלה.
 3. ההתייחסות הנוכחית היא למפות של מדינת ישראל (ושכנותיה במידת מה) ולא למפות של העולם כולו.
 4. באוספים הללו יש סוגים שונים של חומרים ויש להבחין ביניהם מפני שקבוצות שונות של מפות דורשות שיטות עבודה שונות וחשיבות ההנגשה שלהן אינה אחידה.
- מפות עתיקות שנוצרו ללא בסיס מדידה. מפות אלה הן בדרך כלל נדירות, גם כשהן מודפסות (מסוף המאה ה-15 ועד המאה ה-19) הן נצבעו ביד ואין בהן אחידות. למרות זאת ניתן לנצל קטלוג קיים שכבר נעשה.
 - מפות בכתב יד או בהעתקת שמש וכד' שהן מפות של רכישות קרקע, תכנון עירוני וישובי, פעילות צבאית וכד' שכל אחת מהן היא מסמך יחידאי. מפות אלה מאפיינות בעיקר ארכיונים (אצ"מ, ארכיון צה"ל, ארכיון טוביהו באוניברסיטת בן גוריון, יד בן צבי). דומות להן הן מפות סטנדרטיות שנוספו עליהן סימונים או כתיבה בעלי משמעות.
 - מפות מדידה שנוצרו בסדרות סטנדרטיות: החל ממפות ז'אקוטין וה-SWP, מפות שנוצרו תוך כדי מלחמת העולם הראשונה, ובעיקר מפות מתקופת המנדט הבריטי.
 - מפות שנוצרו על ידי מחלקת המדידות, אגף המדידות ומפ"י בתקופת מדינת ישראל. על מפות אלה (וגם על מפות נוספות) חלה מגבלה של הנגשה מסיבות של זכויות יוצרים.
 - תצלומי אויר היסטוריים: ממלחמת העולם הראשונה, מתקופת המנדט הבריטי ומתקופת מדינת ישראל. על חלקם מוטלות מגבלות הנגשה מטעמי בטחון ובשל זכויות יוצרים.
- ב. מטרות:

1. יש לחתור להקמתה של רשימה מאוחדת של מפות בספריות הציבוריות (ULMaps) במקביל ל- ULS, ULI הקיימות כיום.
2. לכשתקום רשימה כזאת, רצוי שיהיה גם ממשק חיפוש מפת המבוסס על עיגון ו-GIS (ממשק כזה הוכן בעבר על ידי עדי בן-נון באוניברסיטה העברית ובימים אלה נערכת פעילות לחדש אותו. בעתיד ממשק כזה יוכל לשרת גם את שיתוף הפעולה הבין ספרייתי).
3. סדרות של מפות מדידה ניתנות לקטלוג כמעט אחיד בכל ספרייה. לכן, הגיוני ליצור שיטת קטלוג אחידה ולהשתמש בקטלוג שכבר נעשה.
4. קטלוג תצלומי אויר דורש תחילה תיחום ועיגון של התצלום ולכן לגבי תצלומים שנערכו בסדרות (בעיקר PS מתקופת המנדט) יש יתרון גדול לשיתוף פעולה.

5. סריקה ודיגיטציה: בנושא זה נעשתה עבודה רבה מאד בספריה הלאומית. יש לבחון את הלקחים מעבודתם ולהימנע מהשקעה בקטלוג, סריקה והנגשה של מפות שכבר נסרקו והונגשו שם.
6. בשנים האחרונות נערך במכללת תל חי פרויקט של קטלוג, דיגיטציה והנגשה של אוסף מפות שגרעינו באוסף שנתרם למכללה ועיקרו מפות מדידה מודרניות.
- ג. יתרונות שיתוף הפעולה המוצע:

המטרה העליונה של שיתוף הפעולה צריכה להיות יצירת שיתוף פעולה בין-מוסדי. לשיתוף פעולה זה יהיו כמה רמות:

- שיתוף פעולה במידע ובקטלוג תוך חסכון גדול בעבודה ומניעת כפילות.
 - אפשרות של "השלמת חסרים" כאשר בספריה מסוימת יש חסר בסדרה כלשהי, הספריה תדע היכן נמצאים עותקים של אותו גיליון חסר.
 - יצירת קטלוג מאוחד
 - תיאום וחלוקת עבודה בסריקה ודיגיטציה
 - יצירת פורטל משותף להנגשה דיגיטלית במרשתת של מפות שיסרקו (במגבלת זכויות יוצרים).
- ד. אתגרים לעתיד:
1. גיבוש מסמך עבודה מוסכם על משתתפי הפורום
 2. יצירת שיתוף פעולה בין מוסדי בהסכמת מנהלי המוסדות ברמה שמעל האוספים עצמם
 3. יצירת פורטל מפות לאומי מאוחד בהובלת מפ"י (?) והספריה הלאומית(?).